

مقام معظم رهبری: «امسال را باید سال همکاری‌های گسترده دولت و ملت دانست؛ «دولت و ملت، همدلی و هم‌زبانی» امیدواریم این شعار در عمل تحقق پیدا کند و هر دو کفه این شعار، یعنی ملت عزیزمان، ملت بزرگمان و همچنین دولت خدمتگزار بتوانند به این شعار به معنای حقیقی کلمه عمل بکنند و آثار و نتایج آن را ببینند». (۱۳۹۴/۰۱/۰۱)

تأثیر مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی بر همدلی و هم‌زبانی و قدرت ملی^۱

علیرضا نریمانی^۲

تاریخ پذیرش: ۹۴/۱۰/۳۰

تاریخ دریافت: ۹۴/۷/۱۵

چکیده

هدف اصلی این مقاله، تحلیل عوامل مؤثر بر قدرت ملی ناشی از هم‌الملی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی در ج.ا.ایران و تعیین آثار مستقیم و غیرمستقیم آن عوامل در هم‌الملی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی است. متغیر وابسته در این بررسی قدرت ملی و متغیر مستقل کلان هم‌الملی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و متغیرهای مستقل جزء عواملی چون احساس وجود تصویری مشترک از آینده در بین مردم، احساس وجود تصویری مشترک از آینده در بین مردم و مسئولان، میزان انسجام مردم، میزان اعتماد متقابل مردم، اعتماد متقابل مردم و مسئولان، میزان مشارکت مردم در امور، میزان مشارکت مردم و مسئولان در امور، اعتماد متقابل مردم، اعتماد متقابل مردم و مسئولان می‌باشند که در قالب الگویی در این مقاله ارائه شده‌اند. نتایج اولیه حاصل از تحلیل مسیر اطلاعات نشان می‌دهد که برخی متغیرها بر روی قدرت ملی در ج.ا.ایران تأثیر مستقیم دارند؛ در حالی که برخی از متغیرها با تأثیر در عناصر هم‌الملی و هم‌زبانی به‌طور غیرمستقیم بر روی قدرت ملی تأثیر دارند. در این تحقیق برای بررسی آثار یادشده از روش تحلیل مسیر بهره‌گیری شده است. نتایج حاصل از بررسی نشان می‌دهند که تأثیر متغیرهای میزان اعتماد مردم و مسئولان با ضرایب استاندارد ۰/۵۴۵ و انسجام مردم و مسئولان با ضریب استاندارد ۰/۴۲۷ نسبت به سایر متغیرها بیشترین تأثیر و متغیرهای احساس تصویری مشترک از آینده در بین مردم با ضریب استاندارد ۰/۰۹ و انسجام مردم با ضریب استاندارد ۰/۱۴۹ کمترین تأثیر را بر قدرت ملی در ج.ا.ایران دارند.

واژگان کلیدی: ج.ا.ایران، سرمایه اجتماعی، قدرت ملی، همدلی و هم‌زبانی.

۱. این مقاله در همایش «همدلی و هم‌زبانی دولت و ملت: اقتدار ملی» که از سوی گروه دکترین و راهبردهای مرکز تحقیقات راهبردی دفاعی در شهریورماه سال ۱۳۹۴ برگزار گردید، به‌عنوان مقاله برتر انتخاب و ارائه شده است.

۲. دانشجوی دکتری مدیریت آموزش و عضو هیئت‌علمی دافوس آجا- M.M.Nnarimani@gmail.com

۱. کلیات

۱-۱. طرح مسئله

قدرت ملی هر کشور ناشی از عوامل و منابع متعدد مانند قدرت سیاسی، قدرت اجتماعی، قدرت فرهنگی، قدرت سرزمینی، قدرت اقتصادی، قدرت نظامی، قدرت علمی و فناوری، قدرت فضایی، قدرت فرامرزی و ... است. در این میان همدلی و هم‌زبانی دولت و ملت می‌تواند از وزن بالایی برخوردار باشد، از این رو پرسش‌هایی که امروزه در مورد همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی در میان دولت و ملت و میزان اهمیت هر یک از مؤلفه‌های آنها (احساس وجود تصویری مشترک از آینده در بین مردم، احساس وجود تصویری مشترک از آینده در بین مردم و مسئولان، میزان انسجام مردم، میزان انسجام مردم و مسئولان، میزان مشارکت مردم در امور، میزان مشارکت مردم و مسئولان در امور، اعتماد متقابل مردم، اعتماد متقابل مردم و مسئولان) مطرح است؛ این است که عوامل مؤثر بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی کدامند و همچنین کدام‌یک از این عوامل بیشترین اهمیت را دارند و شدت توافقی موجود میان هر یک از این مؤلفه‌ها با قدرت ملی به چه میزان است؟

۱-۲. اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

وحدت ملی یکی از اصلی‌ترین عوامل مطرح در رابطه با قدرت ملی کشورهاست و همدلی و هم‌زبانی دولت و ملت در هر کشوری می‌تواند یک وحدت ملی ناباورانه‌ای را در کشور و پشتوانه محکمی برای دولت‌ها به وجود آورده و در پشتیبانی از سیاست‌های ملی نقشی حیاتی ایفا نماید، از این رو تصور اینکه کشوری بدون داشتن قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی بتواند سیاست‌های داخلی و حتی خارجی خود را پیش ببرد، تصور درستی نخواهد بود، از سویی ماهیت تهدیدهای کشور به گونه‌ای است که وحدت ملی و نفوذ در فرهنگ و

افکار مردم را نشانه گرفته است، بنابراین برای اینکه دولت و مردم از آمادگی لازم برای رویارویی با خطر هجوم نامحسوس بیگانگان برخوردار باشند، اتخاذ تدابیر راهبردی برای تحکیم وحدت ملی و افزایش قدرت ملی ضروری است. بدیهی است که این تدابیر و تصمیم‌ها وقتی واقع‌بینانه و منطقی خواهند بود که بر مبنای اطلاعات دقیق و ارزیابی‌های صحیح از وضعیت موجود اتخاذ شوند. این امر از ضروری‌ترین و اساسی‌ترین امور در تدوین سیاست‌های دفاعی است و لازمه این کار، دانستن عوامل مؤثر بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و همچنین میزان همبستگی موجود میان هر یک از مؤلفه‌های مرتبط با آن است، از این رو مشخص نمودن هر یک از عوامل، میزان همبستگی موجود میان هر یک از مؤلفه‌های آن با قدرت ملی، امری ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۳. پیشینه تحقیق

سال ۱۳۹۴، توسط بزرگ رهبر حکیم و فرزانه انقلاب اسلامی ایران، سال همدلی و هم‌زبانی دولت و ملت نام گرفت. همدلی و هم‌زبانی اگرچه به‌عنوان شعار سال ۹۴ مشخص گردید، ولی باید توجه داشت که وقتی از سوی رهبر انقلاب، امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مطرح می‌گردد (بیانات مقام معظم رهبری، ۱/۱/۱۳۹۴)، دیگر شعار نیست، بلکه نقشه راه و راهبرد و خط‌مشی است که باید به منزله قوه محرکه و جوهره اصلی حرکت رو به جلو دولت و ملت همواره مطرح و مورد توجه باشد؛ از این رو با توجه به اینکه از مطرح‌شدن مقوله همدلی و هم‌زبانی دولت و ملت زمان زیادی نمی‌گذرد و این موضوع به‌تازگی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است، محقق هیچ مطالعه‌ای که به‌طور اختصاصی به مقوله همدلی و هم‌زبانی دولت و ملت پرداخته باشد یافت ننمود. تعداد زیادی از مطالعات را می‌توان یافت که به نحوی به این موضوع مرتبط هستند و که در روند تحقیق به برخی از آنها اشاره می‌شود.

۴-۱. پرسش تحقیق

عوامل مؤثر بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی کدامند؟

۵-۱. فرضیه‌های تحقیق

پس از بررسی در مبانی نظری و بررسی‌های انجام شده در زمینه موضوع، بررسی مهم فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر تدوین گردید. در این تحقیق دو فرضیه اصلی و تعداد ۸ فرضیه فرعی در راستای فرضیه‌های اصلی تحقیق طرح گردیده است.

فرضیه اصلی ۱: بین همدلی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و قدرت ملی ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه اصلی ۲: بین هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و قدرت ملی ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی تحقیق: (فرضیه‌های فرعی از ۱ تا ۴ در ارتباط با فرضیه اصلی ۱ و فرضیه‌های فرعی از ۵ تا ۸ در ارتباط با فرضیه اصلی ۲ می‌باشند)

(۱) بین متغیر انسجام مردم و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.

(۲) بین متغیر انسجام مردم و مسئولان و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.

(۳) بین متغیر مشارکت مردم در امور و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.

(۴) بین متغیر مشارکت مردم و مسئولان و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.

- (۵) بین متغیر اعتماد متقابل مردم و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.
- (۶) بین متغیر اعتماد متقابل مردم و مسئولان و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.
- (۷) بین متغیر تصویر مشترک از آینده در مردم و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.
- (۸) بین متغیر تصویر مشترک از آینده بین مردم و مسئولان و متغیر همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی ارتباط وجود دارد.

۱-۶. روش‌شناسی تحقیق

به‌منظور تحلیل مسیر و تبیین عوامل مؤثر بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی، جامعه آماری به دو دسته تقسیم می‌شود:

(۱) استادان دانشگاه‌های نظامی که تعداد آنان با احتساب ضریبی شامل ۳۰۰ نفر می‌باشند.

(۲) مسئولان و فرماندهان سطوح میانی شاغل در نیروهای مسلح کشور جمهوری اسلامی ایران که با احتساب ضریبی شامل ۲۶۶۳ نفر می‌باشند.

از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی‌شده استفاده گردیده و نمونه این پژوهش با استفاده از جدول کرجسی و مورگان شامل تعداد ۱۴۳ نفر از استادان دانشگاه‌های نظامی و تعداد ۲۴۳ نفر از مسئولان و فرماندهان نظامی رده میانی می‌باشند که به‌طور تصادفی انتخاب شده‌اند. انتخاب نمونه مورد نظر با استفاده از جدول اعداد تصادفی انجام شده است؛ به این صورت که افراد جامعه، شماره‌گذاری شده و با استفاده از جدول اعداد تصادفی، تعداد ۱۴۳ استاد دانشگاه و ۲۴۳ مسئول و فرمانده نظامی رده میانی ($n = 386$) به شرح موارد مندرج در جدول شماره ۱ انتخاب گردیدند. ابزار

گردآوری داده‌ها در این پژوهش، پرسشنامه است که میان جامعه آماری توزیع و پس از مهلت معین گردآوری شد. برای بررسی روایی و اعتبار پرسشنامه از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است که ضریب آن معادل ۰/۹۶ به دست آمد.

این پژوهش از نظر روش از نوع همبستگی-توصیفی است. ابتدا با استفاده از الگوی رگرسیون، میزان همبستگی دویبه‌دوی متغیرها بررسی و به منظور تحلیل داده‌های اولیه از نرم‌افزار SPSS استفاده و همچنین از نرم‌افزار کاربردی EQS برای طراحی الگوی تحلیل مسیر استفاده شده است.

جدول شماره ۱. ویژگی‌های جامعه نمونه (n=۳۸۶)

میزان تحصیلات	کاردانی و کمتر		کارشناسی		کارشناسی ارشد		بالتر از کارشناسی ارشد	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
	۱۶	۶۱	۲۹	۱۱۲	۳۵	۱۳۷	۷۶	۲۰
سن	کمتر از ۲۵ سال		۲۵-۳۵		۳۶-۴۵		بالتر از ۴۵	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
	۱۰	۳۸	۲۵	۹۷	۵۸	۲۲۳	۲۸	۷
سنوات خدمتی	کمتر ۱۰ سال		۱۰-۲۰		۲۱-۳۰		بالتر از ۳۰	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
	۶	۲۳	۲۰	۷۶	۶۶	۲۵۶	۳۱	۸

۲. ادبیات و چارچوب نظری تحقیق

۲-۱. مفهوم قدرت ملی

در بحث از قدرت در سطح کشورها، قدرت ملی مطرح می‌شود. تعاریف بسیار زیادی از قدرت ملی وجود دارد و اندیشمندان و سیاستمداران بر مبنای دیدگاه و نگرش خود، تعریف خاصی از قدرت ملی بیان کرده‌اند. شهلائی و همکاران وی بر این باورند که قدرت ملی، مجموعه توانایی‌ها و قابلیت‌های یک کشور برای نفوذ در رفتار سایر کشورها در جهت نیل به منافع ملی خود است (شهلائی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۲).

حافظنیا نیز معتقد است قدرت ملی به عنوان مفهومی ژئوپلیتیکی، صفت جمعی افراد یک ملت یا ویژگی کلی یک کشور را منعکس می‌کند که برآیند توانایی‌ها و مقدرات آن ملت یا کشور محسوب می‌شود (زرقانی، ۱۳۸۸: ۱۰۷).

هانگ شوفنگ^۱ دانشمند مشهور چینی، در اثرش با عنوان «قدرت ملی جامع» بیان می‌کند که قدرت ملی عبارت است از قدرت کامل و نفوذ بین‌المللی یک ملت، هم در عرصه قدرت مادی و هم معنوی که ملت از آن برای بقا و توسعه استفاده می‌کند (زرقانی، ۱۳۸۸: ۱۰۷).

تیلیس^۲ و همکاران معتقدند که قدرت ملی، ظرفیت یک کشور در پیگیری هدف‌های کاربردی با اقدام‌های عمدی است (زرقانی، ۱۳۸۸: ۱۰۸).

۲-۲. عناصر تشکیل دهنده قدرت ملی

۲-۲-۱. عوامل مادی و معنوی

منظور از عوامل مادی قدرت، آن دسته عواملی است که تا حدودی قابل اندازه‌گیری می‌باشند. مشخصه دیگر، صوری و ظاهری بودن آنهاست؛ برای مثال وسعت، شکل هندسی و وضع طبیعی یک کشور از جمله عناصر مادی قدرت هستند که در ادبیات علوم سیاسی از عوامل جغرافیایی قدرت محسوب می‌شوند. مهم‌ترین عناصر مادی قدرت، عوامل جغرافیایی (مانند وسعت، شکل هندسی کشور و...)، مواد کانی و معدنی (مانند نفت، طلا، الماس و...)، عوامل اقتصادی (مانند تولید ناخالص ملی، درآمد سرانه و...)، عوامل نظامی (مانند استعداد، تجهیزات و...) و جمعیت هستند.

عوامل معنوی قدرت، آن دسته از عوامل هستند که قابل اندازه‌گیری کمی و آماری نبوده و تعیین میزان دقیق قدرت حاصل از آنها دشوار است؛ مهم‌ترین عوامل معنوی قدرت، خصوصیات، نقش (میزان اثرگذاری یک دولت در سایر دولت‌ها و سازمان‌های

1. Huang Suofeng

2. Ashley Tellis

بین‌المللی و ملت‌ها) و روحیه ملی، مکتب (جهان‌بینی و ایدئولوژی)، رهبری، دولت و حکومت، ثبات سیاسی، اعتبار و احترام بین‌المللی، اطلاعات و آگاهی، استعداد و ظرفیت علمی و تخصصی هستند.

۲-۲-۲. عوامل ثابت و متغیر

عناصر ثابت و پایدار قدرت ملی، آن دسته از عناصری هستند که با گذشت زمان کمتر دچار تغییر و تحول می‌گردند و ویژگی‌های آنها، ثبات و پایداری، استمرار، درجه تأثیر بیشتر و آشکارتر است. از جمله عوامل ثابت و پایدار قدرت ملی یک کشور می‌توان به عامل جغرافیا و ژئوپلیتیک آن کشور اشاره کرد.

عناصر متغیر قدرت ملی، آن دسته از عناصر و مبانی قدرت است که به‌مرور زمان دچار تغییر و تحول می‌گردند. ویژگی‌های عمده این عناصر، تغییر و تحول و عدم استمرار است، البته درجه تأثیر آنها کمتر از عوامل ثابت بر قدرت است. از عوامل متغیر قدرت ملی یک کشور می‌توان به جمعیت و عوامل اقتصادی و نظامی یک کشور اشاره کرد (شهبایی و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۳).

۲-۳. قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی

اقتدار ملی ناشی از اقتدار ملت و دولت و عقلانیت، شاخصه اقتدار ملت و دولت است. آیت‌الله جوادی آملی وجود شاخصه‌ای مهم همچون عقلانیت صحیح میان ملت و دولت؛ به‌گونه‌ای که مؤلفه مردم‌سالاری دینی محقق شود را از جمله شاخصه‌های تقویت همدلی و هم‌زبانی ملت و دولت برمی‌شمرد. ایشان در فرازی تفصیلی فرمودند: اقتدار ملی از زیر پل سالار بودن دولت یا ملت عبور نمی‌کند، این‌گونه نیست که دولت یا حاکمیت بر مردم، سالاری و سروری داشته باشد یا ملت بر دولت و حاکمیت سالاری و سروری احساس کند، بلکه به‌واقع زمانی اقتدار ملی پدید می‌آید که عقل،

سالار میل‌ها، حس‌ها و دریافت‌ها باشد. رفتاری موجب اقتدار ملی است که از مبنای صحیح انسان‌شناسی استمداد کند. گروهی که خواسته‌های برخاسته از حس و وهم را خرد پنداشتند و قداست حریت را در پای پلید شهوت و غضب پایمال کردند، سیاست و حکومت را که از شریف‌ترین شاخه‌های علوم انسانی است بر اثر نشناختن گوهر انسان به سلطنت بر مردم معنا و تفسیر می‌کنند خواه بر مردم میهن خود و خواه بر مردم کشور دیگر (جوادی آملی، ۱۳۹۴).

امیرالمؤمنین در خطبه ۱۲۹ می‌فرماید: «هر سمتی را خواستی نگاه کن یا نیازمندی می‌بینی که زیر بار توان فرسای فقر خمیده است یا توانگری را می‌نگری که با عیش رفیه و خوشگذرانه به کفران نعمت خدادادی مبادرت می‌کند یا بخیلی را مشاهده می‌نمایی که بخل را سبب وفور و فراوانی ثروت می‌داند و ابای از تأدیة حقوق الهی را پایه انبوه شدن ثروت تلقی کرده است یا متمدنی را می‌یابی که از اتعاض و پندپذیری سرپیچی می‌کند». چنین دولت یا ملتی اگر پیروز شوند، اقتدار کاذب و زودگذر پیدا می‌کنند که در ایام شادکامی دروغین خویش، از هیچ خلاقی هراس ندارند و از زیر پا نهادن تمام اصول ارزشی تحاشی نخواهند داشت و اگر بتوانند عصای موسای کلیم علیه‌السلام را در دست فرعون یا سامری قرار می‌دهند و حسین بن علی علیه‌السلام را در عتبه عتبه آموی می‌نشانند و با تشویق جمال عدل و تحسین و صمه ظلم، هر معروفی را منکر و هر منکری را معروف ارائه می‌دهند. در چنین صحنه سهمگینی است که انسان حق‌مدار، صدق‌محور و آزادمنش می‌سراید: «ای مرگ، اگر نمرده‌ای دریابم» (جوادی آملی، ۱۳۹۴).

گروهی که تقاضاهای برخاسته از اقتضای فطرت و فطنت را فکرت ناب می‌دانند و قداست آزادی را حراج نکردند و حس و خیال و وهم را به امامت عقل نظر و نیز شهوت و غضب را به زعامت عقل عمل رهبری نموده و می‌کنند بر اثر انسان‌شناسی صحیح، سیاست و حکومت را درست تفسیر می‌نمایند و آن را به سلطنت بر دنیا و تمام مظاهر درونی و بیرونی آن معنا می‌کنند؛ یعنی نه دولت، سالار کسی است و نه ملت. هیچ

انسانی تحت قیمومیت سالارگونه کسی نیست، بلکه عقل مردم، سالار حس آنان و عزم ملت، سالار هوس آنهاست و این معنا همان مردم‌سالاری دینی است که از انسان‌شناسی سالم برخوردار است؛ زیرا انسان کریم را جز قرآن کریم، چیزی تفسیر نمی‌کند و بهترین شیوه تفسیر گوهر انسانیت، همانا تفسیر انسان به انسان است که فن خاص و مبنای مخصوصی عهده‌دار تدوین چنین تفسیری است و این‌گونه انسان‌شناسی کامل، محصول جهان‌بینی توحیدی جامع و نتیجه معرفت‌شناسی همه‌جانبه و فراگیر است که در نهایت، اقتدار ملی را منتج می‌شود. مفسر بزرگ قرآن کریم، لزوم تهذیب نفس در فضای سیاسی جامعه اسلامی را مقوم اقتدار ملی نظام اسلامی دانستند (جوادی آملی، ۱۳۹۴).

۴-۲. همدلی و هم‌زبانی

همدلی و هم‌زبانی، ریشه در نوع نگرش‌ها و بینش‌ها دارد و به عبارتی محصول باورها و اعتقادهای یک ملت و جامعه است. مهم‌ترین معیارهای تحقق همدلی و هم‌زبانی از منظر مفسر بزرگ قرآن کریم، آیت‌الله جوادی آملی عبارتند از (جوادی آملی، ۱۳۹۴):

(۱) ولایت فقیه؛ راهنمای ملت و دولت

آیت‌الله جوادی آملی در تبیین نقش کلیدی ولایت فقیه در امور سیاسی نظام اسلامی فرمودند: امروزه در بیشتر کتاب‌های فقهی در مسائلی مانند ولایت فقیه، حکومت و امور حسبی، بر این عقیده‌اند هر عملی که خوب و مورد رضایت خداوند است و متولی و سرپرست ندارد، فقیه می‌تواند اداره آن را بر عهده گیرد.

(۲) عزتمندی دولت و ملت در سایه تقوا

ایشان همچنین، لزوم تهذیب نفس در فضای سیاسی جامعه اسلامی را مقوم اقتدار ملی نظام اسلامی دانسته و فرموده‌اند: در خطبه ۸۷ نهج‌البلاغه می‌خوانیم: اولین برنامه سیاسی مردم باایمان، هوازدایی و هوس‌روبی است. چهره شفاف انسانی، آن لحظه

ظهور می‌کند که وی گرد گردوغبار اغیار نگردد و هنگامی زهور می‌نماید که او در مطاف طغیان به اشواط اشتغال پیدا نکند. چنین ملتی، مقتدرانه حافظ کرامت انسانی خویشند نه تن به حقارت ستمگران می‌دهند و نه به خواری و ستم‌پذیری رضا خواهند داد، بلکه همواره کریمانه به سر می‌برند. به تعبیر امیرالمؤمنین در خطبه ۱۶۵ «قوم لم تزل الکرامة تتمدی بهم حتی حلوا دار القرار» رسیدن به چنین اقتدار و کرامتی جز از راه تهذیب نفس که رسمی‌ترین برنامه حکومت دینی است، میسر نیست.

۵-۲. سرمایه اجتماعی

از سرمایه اجتماعی تعاریف مختلفی ارائه گردیده است. تعریف رایج سرمایه اجتماعی عبارت است از روابط دوجانبه، تعامل‌ها و شبکه‌هایی که در میان گروه‌های انسانی پدیدار می‌گردند و سطح اعتمادی که در میان گروه و جماعت خاصی، به‌عنوان پیامد تعهدها و هنجارهایی پیوسته با ساختار اجتماعی، یافت می‌شود. جامعه‌شناسان اروپایی این مفهوم را در بررسی این موضوع به‌کار می‌گیرند که چگونه تحرک پیوندهای مربوط به شبکه‌های اجتماعی، سلسله‌مراتب اجتماعی و قدرت تمایز یافته را تقویت می‌کند (فیلد، ۱۳۸۵: ۷۵). با وجود این، نکات مشترک دیدگاه‌های مختلف در مورد سودمندی سرمایه اجتماعی در افزایش برخی ویژگی‌ها مانند آموزش، تحرک اجتماعی، رشد اقتصادی، برتری سیاسی و در نهایت، توسعه است. سرمایه اجتماعی با کارکردش تعریف می‌شود. سرمایه اجتماعی، شیئی واحد نیست؛ بلکه انواع چیزهای گوناگونی است که دو ویژگی مشترک دارند: همه آنها شامل جنبه‌ای از یک ساخت اجتماعی هستند و کنش‌های معین افرادی را که در درون ساختار هستند، تسهیل می‌کنند. سرمایه اجتماعی، مانند شکل‌های دیگر سرمایه، مولد است و دستیابی به هدف‌های معینی را که در نبودن آن، دست‌یافتنی نخواهد بود، امکان‌پذیر می‌سازد. سرمایه اجتماعی، مانند سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی، تعویض‌پذیر نیست، اما نسبت به فعالیت‌های به

خصوصی تعویض‌پذیر است. شکل معینی از سرمایه اجتماعی که در تسهیل کنش‌های معینی ارزشمند است، احتمال دارد برای کنش‌های دیگر بی‌فایده یا حتی زیانمند باشد. سرمایه اجتماعی در افراد و نه در ابزار فیزیکی تولید قرار دارد (کلنن، ۱۳۷۷: ۴۶۲).

سرمایه اجتماعی را به‌سادگی می‌توان به‌عنوان وجود مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میان‌شان مجاز است، در آن سهیم هستند. مشارکت در ارزش‌ها و هنجارها به خودی خود باعث تولید سرمایه اجتماعی نمی‌گردد؛ چراکه این ارزش‌ها ممکن است ارزش‌های منفی باشد. هنجارهایی که سرمایه اجتماعی تولید می‌کنند باید شامل سجایایی از قبیل صداقت، ادای تعهدها و ارتباطات دوجانبه باشد. یکی دیگر از تعاریف مطرح این است که سرمایه اجتماعی، مجموعه هنجارهای موجود در نظام‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه گردیده و موجب پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادل‌ها و ارتباطات می‌گردد. بر اساس این تعریف، مفاهیمی مانند جامعه مدنی و نهادهای اجتماعی نیز دارای ارتباط مفهومی نزدیک با سرمایه اجتماعی می‌گردند (فوکویاما، ۱۳۷۹: ۵).

بانک جهانی نیز سرمایه اجتماعی را پدیده‌ای می‌داند که حاصل تأثیر نهادهای اجتماعی، روابط انسانی و هنجارها بر روی کمیت و کیفیت تعامل‌های اجتماعی است و تجارب این سازمان نشان داده است که این پدیده، تأثیر قابل توجهی بر اقتصاد و توسعه کشورهای مختلف دارد. سرمایه اجتماعی برخلاف سایر سرمایه‌ها به شکل فیزیکی وجود ندارد، بلکه حاصل تعامل‌ها و هنجارهای گروهی و اجتماعی بوده و از سوی دیگر افزایش آن می‌تواند موجب پایین آمدن جدی سطح هزینه‌ها گردد. به‌طور کلی، سرمایه اجتماعی منابعی در دسترس مانند اطلاعات، اندیشه‌ها، راهنمایی‌ها، فرصت‌های کسب‌وکار، سرمایه‌های مالی، قدرت و نفوذ، پشتیبانی احساسی، خیرخواهی، اعتماد و همکاری هستند. کلمه اجتماعی در عنوان سرمایه اجتماعی، دلالت می‌کند که این منابع، دارایی‌های شخصی محسوب نمی‌شوند، هیچ فردی به‌تنهایی مالک

آنها نیست. این منابع در دل شبکه های روابط قرار گرفته اند. اگر افراد، سرمایه های انسانی را از آنچه آنها می دانند، فرض کنند (مجموع دانش، مهارت و تجارت شما)، پس دسترسی به سرمایه اجتماعی به کسانی بستگی دارد که آنها می شناسند؛ به عبارتی اندازه، کیفیت و گوناگونی شبکه های کسب و کار و شبکه های ارتباطی شخصی آنها در آن مؤثر است، اما فراتر از آن، سرمایه اجتماعی به کسانی که آنها نمی شناسند نیز بستگی دارد، البته اگر آنها به طور غیرمستقیم به وسیله شبکه هایشان با آنها در ارتباط باشند. واژه سرمایه دلالت می کند که سرمایه اجتماعی مانند سرمایه انسانی یا سرمایه اقتصادی ماهیتی زاینده و مولد دارد؛ به عبارتی توان ایجاد ارزش، انجام کارها، دستیابی به هدفها، اتمام مأموریتها در زندگی را فراهم می کند. وقتی گفته می شود سرمایه های اجتماعی، زاینده و مولد هستند، منظور این است که هیچ کس بدون آن موفق نیست و حتی زنده نمی ماند (کلمن، ۱۳۷۷: ۳۰۰). از مفهوم سرمایه اجتماعی، تعریف های گوناگونی شده که در جدول شماره ۲ چکیده این تعریفها آمده است (نریمانی و رجب پور، ۱۳۹۳):

جدول شماره ۲. تعریف های مختلف سرمایه اجتماعی

نظریه پرداز	تعریف	کارکرد/ هدف	سطح تحلیل
پاتنام	شبکه های روابط اجتماعی که مشخصه آنها هنجارهای اعتماد و همیاری است.	تسهیل کنش جمعی و کسب منفعت متقابل	مناطق، اجتماعها در مقیاس های ملی و بین المللی
بورديو	منابعی که دسترسی به کالاهای جمعی را فراهم می سازد.	تولید سرمایه اقتصادی	رقابت های طبقاتی
کلمن	جنبه هایی از ساختار اجتماعی که کنش های منطقی را تسهیل می کند.	تولید سرمایه انسانی	افراد در زمینه های خانوار و دیگر اجتماعها
لین	دسترسی و استفاده از منابع نهفته در روابط و شبکه های اجتماعی	تولید منابع قدرت و حفظ آنها	افراد در شبکه ها و ساختار اجتماعی
فوکویاما	مجموعه ای از هنجارها یا ارزش های غیررسمی	ترویج همکاری، کارآیی اقتصادی	جوامع و فرهنگها
بیکر	منبعی که از طریق شبکه های فردی یا سازمانی قابل حصول اند	تقویت بدهبستان و کنش متقابل	گروهها و سازمانها
پاکستون	پیوستگی های عینی و ذهنی بین افراد	افزایش ظرفیت و قابلیت کنش	خرد و کلان
گیدنز	روابط اجتماعی در مقیاس های محلی و فرامحلی مقوم نظم اجتماعی	نظم اجتماعی، کاهش فساد اجتماعی	محلی و جامعه

نتایج برخی از بررسی‌های داخلی مرتبط با موضوع پژوهش به شرح جدول شماره ۳ است (نریمانی و رجب‌پور، ۱۳۹۳):

جدول شماره ۳. نتایج برخی از بررسی‌های داخلی مرتبط با موضوع پژوهش

نتایج	عنوان	محقق
بین اوقات فراغت جمع‌گرایانه و سطح سرمایه اجتماعی افراد رابطه وجود دارد.	تعامل بین سرمایه اجتماعی و اوقات فراغت	غفاری (۱۳۸۷)
بین مؤلفه‌های ارتباط، اعتماد، روابط همسایگی و فعالیت‌های داوطلبانه با مشارکت در فعالیت‌های ورزشی رابطه وجود دارد.	رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی	شارخ‌پور و حسینی‌راد (۱۳۸۷)
یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که همبستگی مثبتی میان مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی و مصرف ورزش وجود دارد.	نقش سرمایه اجتماعی بر مصرف ورزش	پارسامهر و جسمانی (۱۳۸۸)
بین شاخص‌های رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی و بین اوقات فراغت و سرمایه اجتماعی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.	بررسی رفاه اجتماعی و سرمایه اجتماعی	هزارجریبی و مردوخ روحانی (۱۳۸۹)
نتایج نشان داده است که اوقات فراغت فعال نه تنها بر سرمایه فرهنگی تأثیر دارد، بلکه بر میزان سرمایه اجتماعی زنان نیز مؤثر است.	اوقات فراغت، سرمایه فرهنگی و زنان	ابراهیمی و پطردی (۱۳۹۰)

نتایج برخی از بررسی‌های خارجی مرتبط با موضوع مقاله به شرح جدول شماره ۴ است (نریمانی و رجب‌پور، ۱۳۹۳):

جدول شماره ۴. نتایج برخی از بررسی‌های خارجی مرتبط با موضوع پژوهش

نتایج	عنوان	محقق
رابطه قوی و مثبتی بین سرمایه اجتماعی و میزان مشارکت اجتماعی وجود دارد و عضویت در باشگاه‌های ورزشی بر میزان سرمایه اجتماعی مؤثر است.	ورزش و سرمایه اجتماعی در بریتانیا	Delany & Keaney (2005)
نتایج نشان داد تعداد دفعات تعاملات و وجود ارتباطات در سراسر سطوح سلسله‌مراتب و عملکرد بین طرفین بُعد ساختاری سرمایه اجتماعی را تشکیل می‌دهد.	بررسی زوجی روابط	Whipple, Wiedmer Boyer (2015)
نتایج نشان داد همبستگی مثبتی بین سرمایه اجتماعی و تمایل به انجام ورزش در اوقات فراغت وجود دارد.	سرمایه اجتماعی، تمایل به افزایش فعالیت‌های بدنی در اوقات فراغت	Lindstrom and Others (2011)
افرادی که در هیچ انجمن رسمی شرکت نمی‌کنند و فعالیت فیزیکی ندارند، نسبت به افراد فعال از سرمایه اجتماعی کمتری برخوردارند.	سرمایه اجتماعی، مشارکت اجتماعی و عدم فعالیت فیزیکی	Legh-Jones & Moore (2012)

۲-۶. انواع سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی را می‌توان به شرح زیر تقسیم نمود (اخترمحقی، ۱۳۸۵: ۷۵):

۲-۶-۱. سرمایه اجتماعی گروهی^۱

این نوع سرمایه اجتماعی، بیشتر در بین اعضای یک خانواده و یا در میان اعضای یک گروه مذهبی وجود دارد و شبیه یک نوع «چسب» و تعلق اجتماعی است که اعضای گروه را به هم پیوند می‌دهد. صلهٔ رحم، دیدوبازدیدهای خانوادگی و همچنین جلسه‌های مذهبی و برگزاری اعیاد و مراسم مذهبی از کارکردهای این نوع سرمایه اجتماعی است.

۲-۶-۲. سرمایه اجتماعی بین گروهی^۲

سرمایه اجتماعی بین گروهی توسط گروه‌های عرضی (گروه‌های قوی مانند خانواده و گروه‌های مذهبی)، ولی ضعیف‌تر از سرمایه اجتماعی گروهی، مشخص می‌شود. مشارکت‌های فعالیتی، آشنایی با دیگران، دوستی بین اعضای گروه‌های مختلف را می‌توان از جمله این نوع سرمایه اجتماعی قلمداد کرد.

۲-۶-۳. سرمایه اجتماعی ارتباطی^۳

این نوع سرمایه اجتماعی در ارتباط بین افرادی پدیدار می‌شود که به طبقات مختلف قدرت و یا منزلت اجتماعی متفاوتی تعلق دارند. ارتباط بین نخبگان و مردم عادی و همچنین ارتباط بین افراد از طبقات مختلف اجتماعی با یکدیگر از این نوع سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود. این سرمایه اجتماعی ابتدا توسط ولکاک^۴ در سال ۲۰۰۳ میلادی پیشنهاد شد (برزگر، ۱۳۹۳: ۲۶).

1. Bonding Social Capital
2. Briding Social Capital
3. Linking Social Capital
4. Woolcock

طبقه‌بندی بالا بر اساس قوت و ضعف گروه‌های اجتماعی انجام شده است. سرمایه اجتماعی ملی می‌تواند ترکیبی از همه نوع سرمایه‌های بالا باشد که در یک الگوی تجمیعی با هم ترکیب شده و سرمایه ملی را شکل می‌دهند. جامعه ایده‌آل، جامعه‌ای است که سرمایه ملی اجتماعی آن جامعه در تمامی ابعاد بالا حداکثر باشد؛ به عبارتی اعتماد، فداکاری، ایثار، تعاون و همکاری در بین اعضای خانواده و یا بین گروه‌ها و بین اعضای مختلف از طبقات قدرت و منزلت اجتماعی در حداکثر کارکرد ممکن خود باشد.

۲-۷. عناصر سرمایه اجتماعی

ناهایپیت و گوشال^۱ با رویکرد سازمانی جنبه‌های مختلف سرمایه اجتماعی را در سه عنصر «ساختاری، رابطه‌ای و شناختی» جای می‌دهند (مشبکی، ۱۳۷۵):

۲-۷-۱. عنصر ساختاری

عنصر ساختاری، اشاره به الگوی کلی تماس‌های بین افراد دارد. مهم‌ترین جنبه‌های این عنصر «روابط شبکه‌ای بین افراد»، «پیکر بندی شبکه‌ای» و «سازمان مناسب» است. (۱) روابط شبکه‌ای: روابط اجتماعی ایجادکننده مجاری اطلاعاتی هستند که میزان زمان و سرمایه‌گذاری موردنیاز برای گردآوری اطلاعات را کاهش می‌دهند. (۲) پیکر بندی روابط شبکه‌ای: سه ویژگی ساختار شبکه (تراکم، پیوند و سلسله‌مراتب) همگی از طریق تأثیر بر میزان تماس یا قابلیت دسترسی اعضای شبکه باعث انعطاف‌پذیری و سهولت تبادل اطلاعات می‌شوند. (۳) سازمان مناسب: سازمان‌های اجتماعی مناسب می‌توانند یک شبکه بالقوه دسترسی به افراد و منابعشان از جمله اطلاعات و دانش را فراهم کنند و ممکن است از طریق ابعاد شناختی و رابطه‌ای سرمایه اجتماعی، مانع این تبادل شوند.

تعریف ارائه شده دیگر در مورد این بُعد از سرمایه اجتماعی به این صورت است که عنصر ساختاری بیشتر ناظر بر روابط موجود و میزان و شکل این روابط است که در واقع، نمود عینی سرمایه اجتماعی در جامعه است. باید توجه داشت در سنجش سرمایه اجتماعی این بُعد در مرکز توجه قرار دارد. این بُعد از سرمایه اجتماعی شامل متغیرهای زیر است:

- (۱) پیوندهای موجود در شبکه، شامل وسعت و شدت ارتباطهای موجود در شبکه،
- (۲) شکل و ترکیب شبکه، شامل سلسله مراتب شبکه، میزان ارتباط پذیری و تراکم شبکه،
- (۳) تناسب سازمانی، به این معنی که تا چه اندازه شبکه ایجاد شده برای هدفی خاص ممکن است برای هدفهای دیگر استفاده شود.

۲-۷-۲. عنصر شناختی

عنصر شناختی، اشاره به منابعی دارد که فراهم کننده مظاهر، تعبیرها و تفسیرها و نظامهای معانی مشترک در میان گروههاست. این بُعد بیشتر متناظر با اشتراکاتی است که کنشگران اجتماعی از طریق آنها با یکدیگر ارتباط برقرار می کنند. این بُعد را می توان زبان مشترک ناشی از شناخت متقابل نیز نام نهاد که شامل ارزشها، باورها، نگرشها و پنداشتهای اجتماعی است؛ پنداشتهایی که زمینه را برای تعاون و همکاری اجتماعی فراهم می سازند و شامل دو دسته کلی اند (برزگر، ۱۳۹۳: ۲۸):

- (۱) زبان و گداهای مشترک: زبان، کارکرد مستقیم و مهمی در روابط اجتماعی دارد و بر ادراکات افراد اثر می گذارد. گداهای هم چارچوبی مرجع برای مشاهده و تفسیر از محیط فراهم می کند.
- (۲) حکایتهای مشترک: اسطورهها، داستانها و استعارهها ابزارهای قدرتمندی در اجتماعها برای ایجاد، تبادل و نگهداری مجموعههای غنی معانی فراهم می کنند.

۳-۷-۲. عنصر رابطه‌ای

عنصر رابطه‌ای، توصیف‌کننده نوعی روابط شخصی است که افراد با یکدیگر به دلیل سابقه تعامل‌هایشان برقرار می‌کنند. این بُعد، ناظر بر متغیرهایی است که بدون وجود آنها کنشگران اجتماعی با یکدیگر ارتباط متقابل برقرار نمی‌کنند؛ در واقع، این متغیرها شرط لازمی برای برقراری کنش اجتماعی و در نتیجه کسب سرمایه اجتماعی برای کنشگر است. این بُعد شامل متغیرهای «اعتماد، هنجار، تعهدها و روابط متقابل، تعیین هویت مشترک» است (برزگر، ۱۳۹۳: ۲۸):

- (۱) اعتماد: درجایی که روابط مبتنی بر اعتماد در سطح بالایی وجود دارد، افراد تمایل زیادی برای تبادل اجتماعی و تعامل همکارانه دارند.
- (۲) هنجارها: هنجارهای همکاری می‌توانند پایه‌ای قوی برای ایجاد سرمایه فکری به وجود آورند.
- (۳) الزام‌ها و انتظاراتها: نشان‌دهنده تعهد یا وظیفه‌ای برای انجام فعالیتی در آینده است.
- (۴) هویت: فرایندی است که در آن افراد احساس می‌کنند با فرد یا گروهی از افراد دیگر، عضو یک گروه واحد هستند.

۸-۲. منشأهای سرمایه اجتماعی

معیار اصلی در شناخت سرمایه اجتماعی، روابط اجتماعی افراد و چگونگی همزیستی در یک جامعه است، از این رو عامل یادشده مرتبط با حوزه جامعه‌شناسی است و علل و عوامل تشکیل آن را باید در علل و عواملی جست‌وجو کرد که در ساخت فرهنگ، آداب و سنن، معیارها، هنجارها و ارزش‌ها و حتی قوانین رسمی یک جامعه اثرگذار بوده و شکل کنونی آن را رقم‌زده و درجه‌ای از سرمایه اجتماعی را به ارمغان آورده‌اند.

تعریف سرمایه اجتماعی به عنوان توانایی اکتساب منافع، به واسطه عضویت در شبکه‌های اجتماعی یا ساختارهای اجتماعی بزرگ، قابل قبول‌ترین واژه است، البته این تعریف هم خالی از اشکال نیست؛ به عبارتی جهت‌گیری معمولی برای برهم زدن توانایی اکتساب منابع، از طریق خود شبکه‌ها وجود دارد، درحالی که این تعریف، تبعات مفید و سودمند را با وجود سرمایه اجتماعی رقم می‌زند، تبعات منفی را با فقدان سرمایه اجتماعی به همراه دارد؛ در واقع توانایی یک کنشگر اجتماعی در به دست آوردن منابع، در خلال ارتباط برقرار کردن با دیگران، تبعات سودمند و مفیدی را ضمانت نمی‌کند. با فرض اینکه منابع در سطح جامعه به صورت نابرابر توزیع شده باشد، کنشگران ممکن است پیوندهای اجتماعی قوی و مطمئنی داشته باشند، ولی با وجود این، آنها به منابع محدود و با کیفیت پایین دسترسی یابند. اینکه بیان شود تنها کسانی که منابع مطلوب و پسندیده‌ای را از طریق پیوندهایی با یکدیگر به دست آورند، دارای سرمایه اجتماعی هستند، مانند این است که گفته شود تنها افراد موفق، موفق هستند، همچنین آثار و نوشته‌هایی که به این موضوع می‌پردازد بیشتر بر روی تبعات مفید و سودمند پیوندهای اجتماعی تأکید ورزیده‌اند و تبعات نامطلوبش را استثنا می‌کنند. با این همه، سرمایه اجتماعی می‌تواند مانند دیگر سازوکارهای مشابه، به مجموعه‌ای از تبعات منفی برای جامعه منجر شود. بررسی‌های جدید در مورد سرمایه اجتماعی، حداقل چهار پیامد منفی «محروم کردن افراد خارج از گروه»، «محدود کردن آزادی‌های فردی»، «کاهش هنجارهای فردی» و «کاهش هنجارهای برابر و هم‌سطح» را روشن می‌سازند. سرانجام، تعریف سرمایه اجتماعی که در بالا به آن اشاره شد، انگیزه‌های کمک‌کنندگان را در این مبادله‌ها و همکاری‌ها را نادیده گرفته و در مورد آن نظریه‌پردازی نکرده است. از نگاه کمک‌شوندگان، منابعی که به دلیل پیوند اجتماعی به دست می‌آورند، خصلت «پیش‌کشی و بخشش» دارد. در حالی که در این بین موضوع مهم و مسئله‌سازتر، انگیزه‌های کمک‌کنندگان است.

از مشاهده‌ها و بررسی‌های دورکهایم^۱، مارکس^۲، وبر^۳ و سیمل^۴ بر روی پویایی گروه‌ها، می‌توان با چهار منشأ سرمایه اجتماعی آشنا شد. سرمایه اجتماعی به دلیل وجود و عدم ساختارهای گسترده و فراگیری اجتماعی ایجاد می‌شود و آنها ویژگی این مبادله‌ها و همکاری‌ها را مشخص می‌کنند. منشأهای نوع‌دوستانه سرمایه اجتماعی عبارتند از (برزگر، ۱۳۹۳: ۲۹):

(۱) بخشیدن امکانات مالی خارج از وظایف اخلاقی به دیگران (برای مثال بخش‌های والدین به فرزندان، دادن خیرات به فقیران). این موارد بر اثر ارزش‌هایی که افراد در خلال فرایندهای جامعه‌پذیری فرا می‌گیرند، بنیان یافته است.

(۲) بخشیدن امکانات مالی به دیگران خارج از همبستگی که میان اعضای یک جامعه به دلیل سرزمین، اخلاق یا مذهب یکسان وجود دارد (همبستگی‌های قومی و پابرجا). این منشأ مبتنی بر ارزش‌های عمومی و همگانی نیست، بلکه بر اساس وفاداری‌های خصوصی بنا یافته است که در داخل یک گروه شکل می‌گیرند (برای مثال اعطای کمک هزینه تحصیلی برای جوانان هم‌نژاد، هدیه کردن زمان بیشتری برای بازپرداخت وام به اتحادیه همکاران).

منشأ ابزارانگاران سرمایه اجتماعی نیز به دو قسمت تقسیم می‌شود:

(۱) سرمایه اجتماعی مانند معامله‌ای دوجانبه و متقابل که گروه منتفع، حداکثر سود و عایدی مناسب را انتظار می‌کشد (رابطه متقابل ساده).

(۲) سرمایه اجتماعی، مبادله منافع در ساختار عظیم اجتماعی است، ساختار اجتماعی که بازپرداخت طلب‌های کمک‌کنندگان را تضمین می‌کند؛ فرقی نمی‌کند که کمک‌کننده از گروه منتفع یا به‌طور کلی از جامعه باشد (اعتماد عملی).

-
1. Dorkhaim
 2. Marks
 3. Weber
 4. Seamel

در این شرایط، اعتماد به طور کامل به وجود می آید؛ چراکه قدرت اجتماعی و جامعه این اعتماد را علمی و شدنی می کند. این منشأ سرمایه اجتماعی با ساختارهای اجتماعی که توسط کلمن به عنوان سازوکار واپایش (کنترل) و نظارت اجتماعی مورد تأکید قرار گرفته اند، در ارتباط تنگاتنگی است (Coleman, 1988)؛ در واقع، وجود اعتماد کامل که از این منشأ به وجود می آید، مسئله ای است که دیدگان دانشمند دیگر رشته ها را بر روی خود می بندد، هنگامی که آنها پیش قدم می شوند تا مفهوم سرمایه اجتماعی را به صورت یک درمان برای بیماری های اجتماعی درآورند. همچنین آنها نسبت به آثار منفی سرمایه اجتماعی و تمایز میان علل و تبعاتش از آگاهی کمی برخوردارند.

۳. یافته های تحقیق

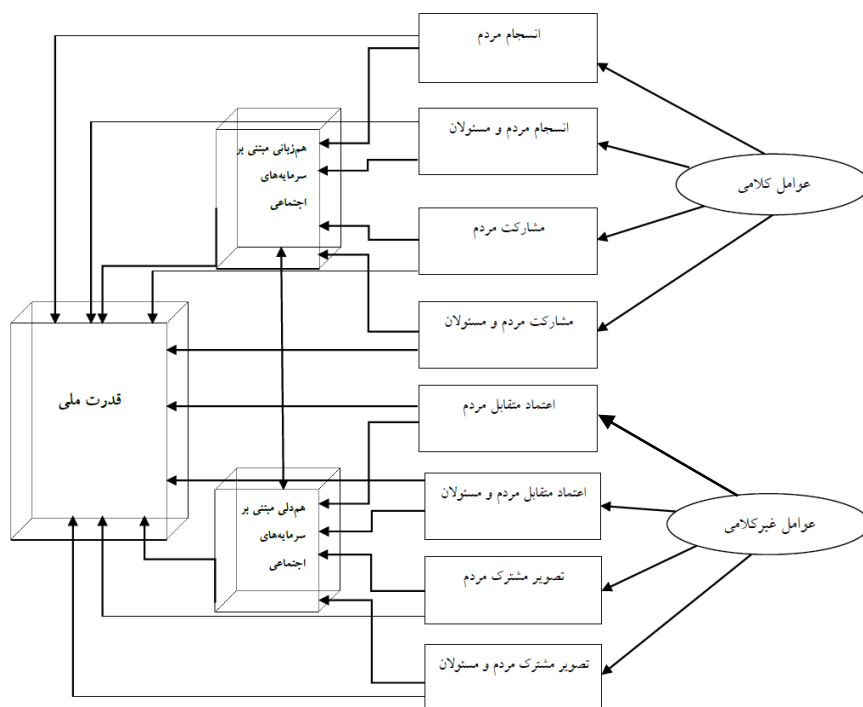
۳-۱. الگوی اولیه پژوهش

در الگوی مفهومی که می توان آن را توسعه و بهبود الگوی قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه های اجتماعی دانست، متغیرهای مستقل با استفاده از مبانی نظری تحقیق که در بخش پیشین، مهم ترین الگوهای آن مطرح شد، استخراج و شناسایی گردیدند. طبق الگوی مفهومی، عوامل مؤثر بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه های اجتماعی به دو بُعد عوامل کلامی و غیرکلامی طبقه بندی گردیدند. برای قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه های اجتماعی، به هر یک از ابعاد همدلی و هم‌زبانی نیاز است.

در این بررسی، عوامل کلامی شامل میزان انسجام مردم، میزان انسجام مردم و مسئولان، میزان مشارکت مردم در امور، میزان مشارکت مردم و مسئولان در امور و عوامل غیرکلامی اعتماد متقابل مردم، اعتماد متقابل مردم و مسئولان، احساس وجود تصویری مشترک از آینده در بین مردم، احساس وجود تصویری مشترک از آینده در مردم و مسئولان می باشند. هر کدام از این عوامل یا به طور مستقیم، قدرت ملی ناشی از

همدلی و هم‌زبانی را موجب شده و یا غیرمستقیم و از طریق تأثیرگذاری بر همدلی و یا از طریق تأثیرگذاری بر هم‌زبانی باعث ایجاد قدرت ملی می‌شوند. بر اساس الگوی اولیه، بین عوامل کلامی و عوامل غیرکلامی بر روی اجزای اصلی همدلی و هم‌زبانی (متغیرهای میانجی) رابطه معناداری وجود دارد و برخی از متغیرها رابطه معنادار مستقیمی با قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی نداشته، بلکه با متغیرهای میانجی (همدلی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی) دارای رابطه معنادار مستقیم هستند؛ به عبارتی این متغیرها از طریق متغیرهای میانجی بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی اثرگذار هستند. الگوی اولیه در نمودار شماره ۱ آمده است:

نمودار شماره ۱. الگوی اولیه

۲-۳. تحلیل مسیر

روش تحلیل مسیر، برای اولین بار از سوی رایت^۱ به منظور توزیع روابط علیتی در جمعیت‌های ژنتیکی ارائه شد. او از این الگو، به منظور مطالعه آثار مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای علت بر متغیر معلول استفاده نموده و هدف تحلیل مسیر را بیان منطقی همبستگی‌های مشاهده‌شده بین متغیرهایی مطرح کرد که مضمول روابط علی می‌باشند. در رابطه علیتی، یک یا چند متغیر، معلول یک یا چند متغیر علی هستند. این رابطه در الگوی رگرسیون با ضریب همبستگی نشان داده می‌شود، بنابراین الگوی تحلیل مسیر و رگرسیون معمولی شبیه هم هستند، ولی تفاوت‌هایی نیز با هم دارند. در هر حال، الگوی تحلیل مسیر، تمام آثار الگوی رگرسیون را دربر می‌گیرد و به انضمام اینکه در تحلیل مسیر، افزون بر آثار مستقیم متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته می‌توان آثار غیرمستقیم آنها را نیز که از طریق سایر متغیرها بر متغیر وابسته دارند، تحلیل و بررسی نمود (آذر، ۱۳۸۱: ۶۴).

۳-۳. تبیین الگوی مسیری پژوهش

برای طراحی الگو، در مرحله اول با استفاده از یافته‌های نظری و بررسی‌های انجام شده، متغیرهای اساسی تحقیق شناسایی و طبقه‌بندی گردیدند. برای هر یک از متغیرهای تحقیق، ابتدا بر اساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق، متغیرها تعریف عملیاتی و مؤلفه‌هایی برای هر یک از متغیرها شناسایی گردیدند. مؤلفه‌های یادشده با اخذ نظرات صاحب‌نظران در حوزه قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی از نظر صوری، اصلاح و نهایی گردیدند. به منظور تحلیل اطلاعات، ابتدا الگوی رگرسیون چندگانه با استفاده از روش تحلیل همبستگی تعیین گردید و سپس متغیرهایی که دارای رابطه معناداری با متغیرهای وابسته نبودند، حذف شد و به دنبال آن، با استفاده از تحلیل مسیر، آثار مستقیم و غیرمستقیم و کل هر یک از

1. Wright

متغیرها بر متغیر وابسته بررسی گردید. در این پژوهش، متغیر وابسته قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و متغیرهای میانجی همدلی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی بوده و متغیرهای مستقل شامل احساس وجود تصویری مشترک از آینده در مردم، احساس وجود تصویری مشترک از آینده در بین مردم و مسئولان، میزان انسجام مردم، میزان انسجام مردم و مسئولان در امور، میزان مشارکت مردم در امور، میزان مشارکت مردم و مسئولان در امور، اعتماد متقابل مردم، اعتماد متقابل مردم و مسئولان می‌باشند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق که بر اساس آزمون همبستگی پیرسون انجام گرفته است، به شرح جدول‌های زیر است:

جدول شماره ۵. نتایج آزمون آماری فرضیه‌های تحقیق (فرضیه اصلی ۱) با استفاده از همبستگی پیرسون و خطای آزمون ۵٪

شماره فرضیه	ضریب همبستگی	مقدار N	مقدار T آماره آزمون	نتیجه آزمون
فرضیه فرعی ۱	۰/۴۳	۱۱۷	۵/۸۷	رد فرض H0 و پذیرش H1
فرضیه فرعی ۲	۰/۶۷	۱۲۴	۹/۹۸	رد فرض H0 و پذیرش H1
فرضیه فرعی ۳	۰/۵۴	۱۲۲	۷/۰۲	رد فرض H0 و پذیرش H1
فرضیه فرعی ۴	۰/۶۵	۱۲۲	۹/۳۷	رد فرض H0 و پذیرش H1

جدول شماره ۶. نتایج آزمون آماری فرضیه‌های تحقیق (فرضیه اصلی ۲) با استفاده از همبستگی پیرسون و خطای آزمون ۵٪

شماره فرضیه	ضریب همبستگی	مقدار N	مقدار T آماره آزمون	نتیجه آزمون
فرضیه فرعی ۵	۰/۶۳	۱۲۱	۸/۸۵	رد فرض H0 و پذیرش H1
فرضیه فرعی ۶	۰/۷۷	۱۱۵	۱۲/۷۸	رد فرض H0 و پذیرش H1
فرضیه فرعی ۷	۰/۳۳	۱۲۲	۳/۸۳	رد فرض H0 و پذیرش H1
فرضیه فرعی ۸	۰/۶۵	۱۲۲	۹/۳۷	رد فرض H0 و پذیرش H1

همان‌گونه که در جدول‌های شماره ۵ و ۶ مشاهده می‌شود، بیشترین مقدار همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته (قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی

مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی) مربوط به متغیر فرضیه شماره ۶ (اعتماد متقابل مردم و مسئولان) با مقدار $r=0/77$ و پس از آن، متغیر مربوط به فرضیه‌های شماره ۲ (انسجام مردم و مسئولان) با مقدار $r=0/67$ و شماره ۴ (مشارکت بین مردم و مسئولان در امور) با مقدار $r=0/65$ برای جامعه مورد مطالعه به دست آمده است. کمترین میزان ارتباط نیز مربوط به متغیر فرضیه شماره ۷ (احساس تصویر مشترک از آینده بین مردم) با مقدار $r=0/33$ و پس از آن متغیر فرضیه شماره ۱ (انسجام بین مردم) به میزان $r=0/48$ به دست آمده است. بر اساس تحلیل‌های انجام شده، فرضیه‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفته و وجود رابطه معنادار بین متغیرهای مستقل و جانبی و وابسته پژوهش تأیید می‌گردد.

در این پژوهش برای تعیین آثار مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای پژوهش بر متغیر وابسته تحقیق (قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی) بر اساس الگوی طراحی شده نسبت به محاسبه ضرایب استاندارد آنها بر اساس نرم‌افزار کاربردی EQS اقدام گردید. خلاصه نتایج و آثار مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل و جانبی پژوهش، در جدول شماره ۷ ارائه شده است:

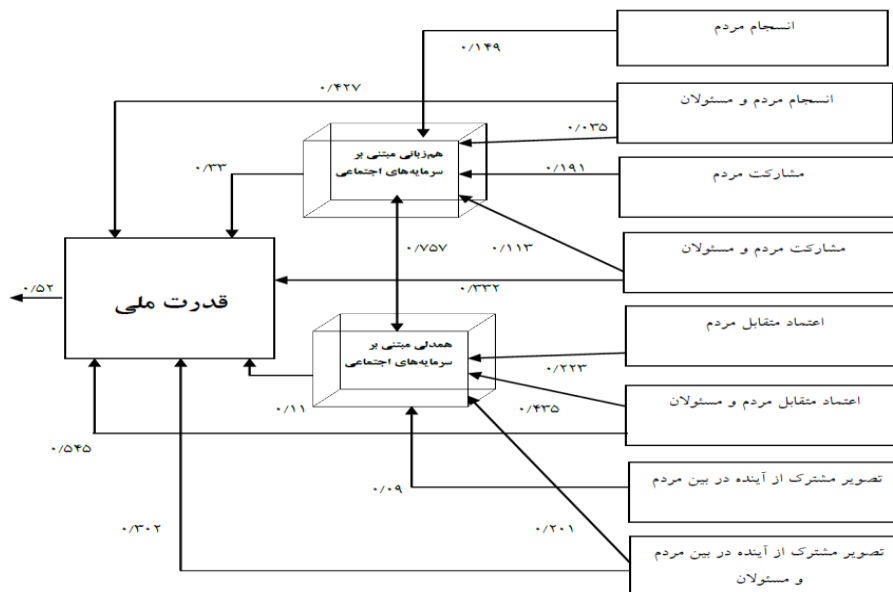
جدول شماره ۷. آثار مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مختلف بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی با استفاده از ضرایب استاندارد

عنوان متغیرهای پژوهش	علامت اختصاری	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل
انسجام مردم	V1	----	0/149	0/149
انسجام مردم و مسئولان	V2	0/392	0/035	0/427
مشارکت مردم	V3	----	0/191	0/191
مشارکت مردم و مسئولان	V4	0/229	0/113	0/323
اعتماد متقابل مردم	V5	----	0/223	0/223
اعتماد متقابل مردم و مسئولان	V6	0/11	0/435	0/545
احساس تصویر مشترک از آینده بین مردم	V7	----	0/09	0/09
احساس تصویر مشترک از آینده بین مردم و مسئولان	V8	0/201	0/101	0/302

بر اساس اطلاعات به دست آمده و با در نظر گرفتن ضرایب استاندارد مربوط به معادله‌های مسیری می‌توان الگوی مسیری تحقیق را به شکل نمودار شماره ۲ نشان داد. در نمودار ترسیم شده، میزان تأثیر هر متغیر به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم بر روی بُردارهای مربوط مشخص گردیده است، همان‌گونه که مشاهده می‌شود بیشترین تأثیر از میان متغیرهای مستقل و جانبی تحقیق بر روی قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی به اعتماد متقابل مردم و مسئولان با ضرایب استاندارد ۰/۵۴۵ و ۰/۴۲۷ مربوط بوده است. کمترین تأثیر را بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی، متغیر انسجام مردم با میزان استاندارد ۰/۰۹ داشته است. الگوی ریاضی مربوط به تحقیق نیز که بر اساس معادله‌های مسیری به دست آمده، به این شرح است:

$$Y=0/149V1 + 0/427V2 + 0/191V3 + 0/323V4 + 0/223V5 + 0/545V6 + 0/09V7 + 0/302V8 + \beta$$

نمودار شماره ۲. الگوی تحلیل مسیر عوامل مؤثر بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی با در نظر گرفتن ضرایب استاندارد (تأثیرهای کل)

۴. نتیجه گیری

۴-۱. جمع بندی

برابر جدول‌های شماره ۵ و ۶ و تشریح بیان شده در ذیل جدول‌ها و همچنین بر اساس تحلیل‌های انجام شده، فرضیه‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفته و وجود رابطه معنادار بین متغیرهای مستقل و جانبی و وابسته پژوهش تأیید می‌گردد، نهایت اینکه در این پژوهش، تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیرهای میانجی و وابسته پژوهش با استفاده از روش تحلیل همبستگی بررسی و ارتباط معناداری بین آنها مشاهده گردید، از سوی دیگر، برای بررسی تأثیرهای مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر متغیرهای میانجی و وابسته از روش تحلیل مسیر بهره‌گیری شده است. همان‌گونه که از معادله ریاضی بیان شده و ضرایب استاندارد شده آن برمی‌آید، در مجموع تأثیر متغیرهای «اعتماد متقابل مردم و مسئولان» و «انسجام مردم و مسئولان» با ضرایب ۰/۵۴۵ و ۰/۴۲۷ نسبت به سایر متغیرها بر متغیر وابسته «قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی» بیشتر بوده و متغیر «احساس تصویر مشترک از آینده بین مردم» و متغیر «انسجام بین مردم» با ضرایب ۰/۰۹ و ۰/۱۴۹ کمترین تأثیر را بر متغیر وابسته «قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی» دارند. از سوی دیگر، بیشترین تأثیر مستقیم متغیرهای پژوهش بر اساس الگوی مسیری ارائه شده، مربوط به «انسجام مردم و مسئولان» و «مشارکت مردم و مسئولان در امور» و «احساس تصویر مشترک از آینده بین مردم و مسئولان» با ضرایب ۰/۳۹۲ و ۰/۳۲۳ و ۰/۳۰۲ بوده است. متغیرهای میانجی «همدلی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی» و «هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی» نیز بر یکدیگر تأثیر زیادی معادل ۰/۷۵۷ دارند و تمامی متغیرهای این پژوهش به میزان ۰/۵۲ در متغیر وابسته یعنی قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی تأثیرگذار بوده و اقتدار ملی را به دنبال دارند و

متغیرهای دیگری که در این پژوهش نامی از آنها برده نشده نیز به میزان ۰/۴۸ تأثیرگذار می‌باشند. نمودار مسیر مورد نظر در نمودار شماره ۲ آمده است.

۲-۴. پیشنهادها

بر اساس مجموعه اطلاعات به دست آمده، رفتاری موجب وحدت و اقتدار ملی است که از مبنای صحیح انسان‌شناسی استمداد کند، از سویی همدلی و هم‌زبانی ریشه در نوع نگرش‌ها و بینش‌ها دارد؛ به عبارتی محصول باورها و اعتقادهای یک ملت و جامعه است. کانون اصلی قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی، ولایت و رهبری است که با منویات و هدایت‌ها و هشدارهای حکیمانه خود، همواره دولت و ملت را راهبری می‌فرمایند، از این رو می‌توان مهم‌ترین پایه قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی را محور اصلی همگرایی و هم‌آوایی جامعه و نظام یعنی ولایت و رهبری دانست. بر همین اساس در بیان نتایج تحقیق می‌توان گفت که همدلی و هم‌زبانی رهیافتی تک‌بعدی و یک‌جانبه نیست، بلکه به تلاش برنامه‌ریزی شده و همه‌جانبه نیاز دارد. بر اساس یافته‌های تحقیق برای ایجاد قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و تقویت آن در جمهوری اسلامی ایران، باید موارد مهم زیر را به گونه جدی مورد توجه قرار داد:

(۱) با توجه به تأثیر اعتماد متقابل مردم و مسئولان بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی بهتر است جلب اعتماد متقابل به‌طور فراگیر در سرلوحه تمامی مردم و مسئولان قرار گیرد.

(۲) با توجه به تأثیر انسجام مردم و مسئولان در فرایند تقویت قدرت ملی ناشی از

همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی، به این امر توجه ویژه شود.

(۳) نظر به نقش متغیرهای میانجی یعنی همدلی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و

هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی، در قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی

بر سرمایه‌های اجتماعی و تأثیر این متغیرها بر یکدیگر که یک تأثیر در هم تنیده و پیچیده‌ای است در ایجاد و تقویت قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی از همدلی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی بهره‌گیری لازم شود.

(۴) با توجه به تأثیر به نسبت زیاد متغیر مشارکت مردم و مسئولان در امور، بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی، اصلح است که مسئولان و دولت‌مردان کشور، نظام پیشنهادها را به‌عنوان یکی از ارکان مدیریت مورد توجه قرار دهند.

(۵) احساس تصویر مشترک از آینده بین مردم و مسئولان بر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی، تأثیرگذار است که این متغیر نیز نیازمند توجه بوده و مسئولیت مسئولان را در ایجاد قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی افزون می‌نماید.

(۶) درک و شناخت متقابل مردم و مسئولان از شرایط و نیازهای یکدیگر، به‌گونه‌ای که رعایت حقوق متقابل طرفین نیز در تقویت قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی تأثیر مستقیم داشته باشد.

(۷) عنصر امید به آینده از اجزای جدایی‌ناپذیر قدرت ملی ناشی از همدلی و هم‌زبانی مبتنی بر سرمایه‌های اجتماعی است که اصلح است بیشتر مورد توجه قرار گیرد.

(۸) غیرت و تعصب ملی همراه با ابراز محبت و علاقه‌مندی متقابل مردم و مسئولان، زمینه‌ساز ارتباط‌های عاطفی خواهد بود، این نوع ارتباط از مردم و مسئولان، انسجامی ایجاد می‌کند تا ضمن تمایل‌های قلبی متقابل و آرزوی سربلندی و عزت و پیروزی یکدیگر، در بحران‌ها و پیچ‌های حساس، یاریگر هم باشند.

فهرست منابع

۱. منابع فارسی

۱. آذر، عادل (۱۳۸۱)، «تحلیل مسیر و علت‌یابی در علم مدیریت»، *مجله مجتمع آموزشی عالی قم*، شماره ۱۵، ۱.
۲. اخترمحققی، مهدی (۱۳۸۵)، *سرمایه اجتماعی*، تهران، نشر اختر.
۳. برزگر، محمد (۱۳۹۳)، *نقش سرمایه اجتماعی کارکنان مالی در ارتقای اثربخشی سازمانی مدیران مالی نهاجا*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران.
۴. بیکر، واین (۱۳۸۲)، *مدیریت و سرمایه اجتماعی*، ترجمه مهدی الوانی، محمدرضا ربیعی مندجین، تهران، انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
۵. بیکی، مهدی (۱۳۸۸)، *قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران*، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
۶. بیانات فرماندهی معظم کل قوا (مدظله‌العالی) (۱/۱/۱۳۹۴)، قابل دسترسی در: *Khamenei.ir*
۷. جوادی آملی، عبدالله واعظ (۱۳۹۴)، «همدلی و هم‌زبانی دولت و ملت»، قابل دسترسی در: *وبگاه حرف آخر*.
۸. زرقانی، سیدهادی (۱۳۸۸)، *مقدمه‌ای بر قدرت ملی*، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۹. شعبان‌پور، موسی (۱۳۸۶)، *جامعه‌شناسی قدرت و امنیت*، تهران، انتشارات آجا.
۱۰. شهلائی، ناصر، مهرنیا، احمد و ولیوندزمانی، حسین (۱۳۸۸)، *نظریه‌های راهبردی*، تهران، انتشارات دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا.
۱۱. فوکویاما، فرانسیس (۱۳۷۹)، *پایان نظم، سرمایه اجتماعی و حفظ آن*، ترجمه غلامعباس توسلی، تهران، انتشارات جامعه ایرانیان.
۱۲. فیلد، جان (۱۳۸۵)، *سرمایه اجتماعی*، ترجمه احمدرضا اصغریور، مشهد، انتشارات دانشگاه فردوسی.
۱۳. کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، *بنیادهای نظریه اجتماعی*، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، انتشارات نشر نی.
۱۴. گیدنز، آنتونی (۱۳۷۹)، *جامعه‌شناسی*، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی.
۱۵. مشبکی، اصغر (۱۳۷۵)، «اثربخشی سازمانی»، *فصلنامه کنترلر*، شماره ۳-۴.
۱۶. نریمانی، علیرضا، رجب‌پور، مجید (۱۳۹۳)، «نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای منزلت اجتماعی بازنشستگان آجا»، ارائه شده در: *همایش بازنشستگان آجا*، تهران.

۲. منابع انگلیسی

1. Delany, L & Keaney, E (2005), *Sport and Social Capital in the United Kingdom: Statistical Evidence from National and International Survey Data*. Dublin institute for publicityresearch (ippr), London, Commissioned by the Department of Cultural Media and Sport.

2. Coleman, J.S (1988), "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology*, vol. 94.
3. Putnam, R (1993), "The Prosperous Community: Social Capital and Public Life", *The American Prospect*, No 13.
4. Fukuyama, F (8-9 November 1999), "Social Capital and Civil Society", Prepared at: *The IMF Conference on Second Generation Reforms*, IMF Institute and the Fiscal Affairs Department, Washington, D.C.
5. Lindstrom, M and Others (2011), "Social Capital Anticipated Ethnic Discrimination and Self-reported Psychological Health: A population – based Study", *Social Science & Medicine*, vol. 66, No.1.
6. Legh-Jones, H & Moore, S (2012), "Network Social Capital, Social Participation, and Physical Inactivity in an Urban Adult Population", *Social Science & Medicine*, vol. 43.
7. Whipple, J.M, Wiedmer, R, Boyer, K (2015), "A Dyadic Investigation of Relationships", *Journal of Supply Chain Management*, vol. 51.

